

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Édition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

1 Mars 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 316

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cığaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

1 Mart 1931

‘AMELÎ RUHÎYYAT

III

MA'NEVÎ KUVVETLER

Disiplinsiz, kanuna hörmetsiz ve ahlaksız olarak, medeniyete vâsıl olmuş bir kavmin misali mevcut değildir.

Bir kavm barbarlıktan, ancak pek sabit bir ahlak iktisabile çıkar; bu ahlakı kaybeder etmez barbarlığa 'avdet eder.

Harb bir daha isbat etti ki bir milletin kudreti, zekâî terbiyesinden çok daha ziyade kuvve'i ma'neviyesinde mekindir.

Cihan harbi, ezmine'i Tarihiyyede. niha'i muveffakiyyetin, generalların kabiliyyetlerine olduğu kadar 'askerlerin mukavemetine bağlı olan, belki, yegâne, harb olmuştur. **Lu-dendorff** Harıratında, ordusunun kuvve'i ma'neviyesinin kırıldığını gördüğü vakit kendisine, harbin kaybedilmiş gördüğünü beyan ediyor.

Ma'nevi rabitalar maddi rabitalar kadar kuvvetli olabilir. Vusulünü müteakib ölmeye mahkûm olduğunu bildiği **Carthagia** ya, ihtiyarile götürülen **trireme** [*] üzerinde, **Regulus** [**] **Carthagia** ya 'avdet edeceğine dair verdiği söz ile, zencirlerin bağlayamaya-cağı bir derecede bağlı idi. Böyle insanlara malik olduğu müddetce **Roma** cihana hakim oldu.

'İlmî kanunlar, her zaman en muhtelif akvam nezdinde değişmez kahrılar. Ahlak, bil'aks her devrin ihtiyaçlarına göre değişir. **Pascal**

[.] Kadın zamanın üç sıra kürekli kadırgası.

A. D.

[..] **Regulus** un kahramanane macerası **ALFIERİ** den tercüme etmiş olduğum **İSTİBDAD** adlı kitabın 2 inci basılışının 145 — 146 ıncı sahifesinde ber tafsıl yazılıdır **İSTİBDAD** i okuyun.

A. D.

tarafından nazari dikkate arz edildiği vechile, su'i ahlak ve fazilet, bir devrin içtima'i icabatının ifadesi olduğundan bu icabat değişince bitabi' su'i ahlak ve fazilet dahi değişir, Binaen aleyh içtima'i ümurda **Pyrénée** dağının beri tarafında doğru olan bir şeyin **Pyrénée** nin öte tarafında yanlış olması tabi'idir.

İbtida'i tabi'atlerin mümeyyiz vasfı, ilcalarına kolayca terki 'inan etmesidir. Hasselerin, ilcalarında hakim olmayı ve bu vechile' İngilizlerce seciyyenin en mühim haslatlarından sayılan **Self-control** u ya'ni nefse hakim ve onun murakibi olmak melekesini kazanmak için uzun terbiye, ecdadiyyı lazımdır.

Hakikaten ahlaki insan bir fi'l ve hareket ierasından evvel, ahlakile münakaşa da bulunmaya muhtac değildir; kendisile istişare olunan ahlak, 'umumiyyetle kuvvetsizdir.

Muhariblerin kuvve'i ma'neviyyelerile takviye olunmadıkları vakit toplar faydasız silahlar olarak kalır.

Ahlaki mesnedinin [« Armature » ünü] [*] gaybeden millet, her şeyi gaybetmeye pek yakındır.

IV

AHLAKIN MENBA'LARI

Hayata rehberlik eden, ahlak, kitabların ta'lim ettiği ahlakın menba'larından büsbütün başka menba'lara malikdir.

Maddi bir kuvvetin muvakkaten kabul etmediği harici discipline [harici bir zabita]

[.] Armatür, bir makinenin; üzerine kurulduğu ve bati denilen kısmile yan sütunlarının esasî hey'eti mecmuasına verilen isimdir. Bu kelime çatı kelimesile de belki tercüme edilebilir.

A.D.

bu kuvvetin zevalile nabad olur. Derunî bir i'tiyad üzerine müesses bir disiplin, [bir ma'nevi zabıta] bil'akis bir kanuna, bir khudavende ihtiyac olmaksızın paydar olur.

Eğer dinin ahlak üzerine çok te'siri olsaydı mütedeyyin kavmlerin en ziyade hüsnî ahlak sahibleri olmaları lâzım gelirdi; halbuki İspanyolların, Rusların dindarlıklarını medh eden bulunsa da bunların ahlakıyyetlerini, kimse pek medh etmez.

Esasları cehennem korkusu ve cehennem ümidi olan bir ahlak, istifade perest ahlakın bir az aşağı şeklinden başka bir şey değildir. İlahiyyunun bu keyfiyeti çokdan görmüş elinaları lâzım gelirdi.

Cehennem korkusu ve cennet ümidi üzerine müesses olan fazilet, meziyyetden tamamen mahrumdur. **Port-Boyal** in lâ'neti ilâhiyyeye düşer olmak dehşeti içinde yaşayan münzevî [Solitaire] leri, hiç bir hürmete lâyık olmıyan sa'iklere tabî' bulunuyorlardı.

Bu gün ta'mim etmek iddi'asında bulunulan tamamen 'akli « discipline » ler grizî ilcaları zabt etmekden, ilelebed, 'aciz kalacaklardır.

Ahlakın mümkün esasları hangi esaslardır? İlahların korkusu mu. Bu gün onların cezaları pek uzak ve bu gün az muhibdirler. Kanunların korkusu mu? Kanunlardan kolay kurtulunur. 'Akılmı? 'akla böyle bir rol atf edecek nadir Professeurlerden başka kimse yok; yegâne mü'essir ahlak i'tiyadların ibda' ettiği gayri şu'urî ahlâkdir. Bu itiyadlar mektebde, [1] sonra kıışlada evvelâ kemali şiddetle kabul etdirilen fakat bilâhere tekerrür miha-

[1] Mektebden de evvel 'ailede. İngilterede terbiye adlı müselsel mekalelerimi de okuyun. İctihad No 201, 203, 204, 205, 209, 210.

nikiyyeti sayesinde bilâ cehd icra edilen bir disiplin ile tekâmül eder.

Kant dan beri, 'aynî zamanda hem 'akli, hem de sırrî [Mystigue] bir esas üzerine bir ahlak bina etmek iddi'asında bulunan darülfünunlular, ahlakî, terbiyeden sadır olacak i'tiyadlar üzerine bina edecek yerde te'sirden tamamen khalî bir dersden başka bir şey vermiyorlar,

Ferdi ahlakın kuvvetli istinadgâhı, ma'seri ahlâkdir. Hayatlarının her günkü tecelliyyatında insanların umumıyyetle mensub oldukları mesleki, siyasi, yahud içtima'î grupun diğer a'zaları gibi düşünür ve fi'lî hareketde bulunurlar. Bu halde bunların fi'illerini ma'seri te'sir ve nufuz idare eder.

Ta'azzî mes'elesi — gerek sana'î, gerek içtima'î ta'azzî — ez cümle ma'nevî bir disiplin mes'elesi teşkil eder bu mes'eleye te'sisatın ve kanunların hüküm ve te'siri olamaz.

BEŞİNCİ BAHS

İSTİBDADIN YENİ ŞEKİLLERİ

I

MÜFRİTLİK

[Extrémisme]

İnkılâbî fırkaların cümlesinde görülen müfritlik bir zihnî haletdir ki ta'mesi olduğu insan sabit bir fikrin musakhkeri olarak se'niyyetleri ve bunların 'avakıbını anlamaya kabiliyyetsiz olur.

Her ictihadın müfritleri ta' kib olunan maksadların teba'üdüne ragmen aynî şeciyyelere malik bulunurlar.

Biraz muhakeme ve basiret eserine malik olracak bir müfrit, derhal müfrit olmakdan fariğ olur.

İ'tikadlarını kabul ettirmek için memleketini bir mezarlığa döndürmeye hazır olduğunu ilân eden **Conventionnel**, « Guillotine » in gayur vekil harîy **Conventionnel** [*] bütün devrlerin müfritlerinin zihniyetini izhar ediyordu. « Syndicolisme » in, « Communisme » ve « Socialisme » in peygamberleri dahi aynı katliamları te'emmül ediyorlar.

Telkin ve sirayeti zihniye bir cumhuru, kolayca müfritliğe götürür fakat müfritlik 'umumiyyetle seri'üzzevaldır.

Müfrit ictihadlar, inkilâbkâr meclislerde daha ziyade müfrit ictihadlar tevliid etmeye meyyaldır. **Girondin** lerden sonra tedhiş hükümeti geldi « Çarisme » i yıkan mu'tedil Rus inkilâbcıları, çok geçmeden, khonkhar bolşevikler istikhlaf etdiler.

Tarihin mebdelerinden beri bütün siyasi müfrit fırkalar, kuruntuların şa'sa'sı içinde başlar ve dahili rekabetlerin beyağlıkları içinde nihayet bulur.

Aşikâr bir suretde saçma olan ba'zı müfrit ictihadların terakkileri şu fikri te'yid eder ki bir ictima'î nazariyyenin kuvveti, 'akla muvafakat noktasından olan derece ve kıymetine değil, ruhlar üzerindeki hüküm ve te'siri derecesine tabi'dir.

Hırs ve beynel'halk mahbub olmak ihtiyacı, fatın adamları müfritliğe sevk edebilmiştir. Fakat müfritliği tatbik etmenin her hükümeti gayri mümkün kılacağını bildiklerinden, iktidar mevki'ine geldikleri vakit müfritliği red ederler.

Fransada **Convention** hükümeti mensublarına ve yahud bu hükümetin principlerini kabul edenlere, **Conventoonnel** » derler. A. D.

İnkişafını son safhasında müfritlik [Extrémisme] politikadan ziyade, 'aklı Pathologia havzesine a'id bir hal olur. Bimarhaneler müfritlerle doludur.

II

SOCIALİSME

Gayri kâfi bir ta'bir olan socialisme, 'ırklara göre pek muhtelif ma'nalar iktisab eder. Latin işçi nin emeli « patron » un ilgasi, « patron » un yok edilmesi olduğu halde amerikalı işçinin idéali patron olmaktır.

Ba'zi hissiyyatın dakhamesi, ya'ni fazla büyümesi bir kavım için pek tehlikelidir.

« Socialisme » in başlıca temeli olan gıpta [Envie] hissi avrupada, hiç bir âfetin yapmadığı derecede tahribat yaptı.

Eğer hased, gayz ve kin cihandan çıkarılmış olsaydı, aynı günde socialisme, ortadan gayb olurdu.

« Socialisme » in temeli olan müsavatsızlıklara karşı kin, zaruri netice olarak, güzidelerin, bir memleketin 'azemetini teşkil eden güzidelerinin imhasını da'vet eder. Münevverleri, usulî bir suretde muntazam katli 'am etmeye başladıkları vakit Rus bolşevikliği bu zarureti anladı. **Almanya** da, **Macaristanda** bir lahza muzaffer olan inkilâbci « Socialisme » aynı tahribleri tekrar etdi.

Cumhurların « Simpliste » ruhları için pek anlaşılır olan tesviyeci [ya'ni her yükseği yıkub bir seviyyeye, bir hizaya indiren] « Socialisme », kör 'adedin [ya'ni bir yere toplanan insanlar 'adedinin] kör ve yıkıcı kuvvetine kolayca istikamet verir [ya'ni istediği tarafa çevirir] .

Mes'ul Müdür Dr. Abdil Hüsnü (Orhaniye Matbaası)